

ಅವರಿಗೆ ನಾನೆಂದೂ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡುವವನಲ್ಲ, ಯಾಕೆಂದರೆ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಅವರ ಮುಖಗಳ ಮೇಲೆ ಮೂಡುವ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಬೇರಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಡಲಾರನೇನೋ. ಹೀಗಿರುವಾಗ, ಅವರನ್ನು ತಡೆಯಲು ನಾನು ಯಾರು? ಆದರೆ ಈ ಅಂಶಗಳು ನಾವು ನಿತ್ಯ ಆಸಕ್ತ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಥವಾ ರಾಜಕೀಯ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಲೆತ್ತಿಸಿದರೆ, ನಾನು ಅದನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಖಂಡಿತ ಮುಂದಾಗುತ್ತೇನೆ.

ನಾನು ದೇವರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯಿಲ್ಲದವನೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಕಲಾತ್ಮಕ ಕಲ್ಪನೆಗಳು, ಅದರಲ್ಲೂ ಇತರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗಿಂತ ನನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು, ನನ್ನನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಆದರೂ ಶಿಲುಬೆಯ ಮೇಲಿರುವ ಏಸುವಿನ ಕಲ್ಪನೆ ಕೋಟಗಟ್ಟಲೆ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ನರನ್ನು ಸೆಳೆದಂತೆಯೇ ನನ್ನ ಮನವನ್ನೂ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ; ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಹ್ಯಾಮ್ಲೆಟ್ ಹಾಗೂ ಜೂಲಿಯೆಟ್ ನನ್ನ ಮನ ಮಿಡಿಯಬಹುದಾದರೆ, ಹುಸೇನ್, ಏಸು ನನ್ನ ಮನ ಸೆಳೆಯಬಾರದೇ? ಅದರಂತೆಯೇ ರಾಮ, ಕೃಷ್ಣ, ಶಿವರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೂ ನನ್ನನ್ನು ಸೆಳೆದಿವೆ; ಅದರಲ್ಲೂ ಶಿವನ ಪ್ರತಿಮೆ ನನ್ನನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಸೆಳೆದಿದೆ.

ಒಂದು ದಿನ ಗಾಂಧೀಜಿ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಲೋಹಿಯಾರ ಅಭ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಕೇಳಿದರು: 'ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಕಳೆದ ಹದಿಮೂರು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದೆನಾದರೂ, ಅವರೆಂದೂ ನನ್ನ ಜೀವನಕ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತಾಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಅವರು ನನ್ನ ಸಿಗರೇಟ್, ಚಹಾ ಹಾಗೂ ಕಾಫಿ ಸೇವನೆಯ ಕುರಿತು ಮಾತಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ನನಗಾದ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ.

'ನೀವು ಬಹಳ ಸಿಗರೇಟ್ ಸೇದುತ್ತೀರಿ, ತುಂಬಾ ಚಹಾ, ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯುತ್ತೀರಿ...' ಎಂದ ಗಾಂಧೀಜಿ, ಸಿಗರೇಟ್, ಚಹಾ, ಕಾಫಿಗಳ ಸೇವನೆಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಹಾನಿ ಆಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿದರು. ಈ ಚಟಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗುವ ಜಪಾನೀ ಹಾಗೂ ಚೀನೀ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿದರು.

'ಈ ವಿಷಯವೂ ಸಮಾಜವಾದಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದೇ... ಒಬ್ಬ ಸಮಾಜವಾದಿಯಾಗಿ, ನೀವು ಜನತೆಯೊಡನೆ ಒಂದಾಗಿರಲು ಇದೇ ಆಧಾರ; ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಿಗರೇಟು ಸೇದುವ ಔಚಿತ್ಯವೇನೆಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಯಾವ ಆಧಾರವಿದೆ? ಸಿಗರೇಟಿನ ಅಭ್ಯಾಸವೇ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಈ ದೇಶದ ಜನತೆಯೊಡನೆ, ಹಸಿವು ಬಡತನಗಳಿಂದ ಜರ್ಜರಿತರಾದ ಜನಸಮೂಹದೊಡನೆ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹಾಗೂ ಅವರ ವಕ್ತಾರನಾಗಲು ಅಡ್ಡಿಯಾಗಬಲ್ಲದು' ಎಂದರು ಗಾಂಧೀಜಿ.

ನನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಮುಜಗರದ ಕ್ಷಣಗಳು ಬಂದದ್ದೇ ಕಡಿಮೆ. ಅವರ ಕೈ ನನ್ನ ಹೆಗಲ ಮೇಲಿತ್ತು; ನಾನು ಓಡಿ ಹೋಗಲು ಬಯಸಿದ್ದರೂ ಓಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ! ಆದ್ದರಿಂದ,

ಸುಮ್ಮನೆ ಅವರ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡದೆ ಬೇರೆ ದಾರಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೌನವಾಗಿದ್ದೆ. ಆದರೆ, ಅವರು ಸುಮ್ಮನಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರು ಸಾಧಾರಣ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡವರಲ್ಲ. ನಾನು ಅವರ ಮಾತಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದುದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಅಸಭ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರು ಮುಂದಿನ ವಿಷಯಕ್ಕೆ, ಅಂದರೆ ಜನತೆಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಹೇಗಿರಬೇಕು ಎಂಬ ವಿಷಯಕ್ಕೆ, ಸಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು.

'ನೀವು ಏನಾದರೂ ಹೇಳುವುದಿದೆಯೇ?' ಎಂದು ಅವರು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಆಗಲೂ ನಾನು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದೆ.

'ಹಾಗಾದರೆ ನಾನೂ ಏನೂ ಮಾತಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನಿರಬೇಕೇ?' ಎಂದರು.

'ನೀವು ಮಾತಾಡುತ್ತೀರಿ' ಎಂದು ನಾನು ಕೇಳಿಕೊಂಡೆ.

'ನೀವು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಾಗೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನಗಳ ನಡುವೆ ಕರಾರುವಾಕಾದ ಗೆರೆ ಎಳೆಯುತ್ತೀರೇನು? ನಿಮ್ಮ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದೊಡನೆ ಮಾತ್ರ ನಾನು ಸಂಬಂಧ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿಮಗೆ ಅನಿಸುತ್ತದೆಯೇ?'

'ನಾನು ಆ ಬಗೆಯ ಸ್ಪಷ್ಟ ಅಂತರವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ನಾನು ಅಂಥ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪುವವನು; ಆದರೆ ಅವೆರಡೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಅಂದರೆ, ಯಾವುದನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುತ್ತೇನೋ ಅಂಥದನ್ನು ಖಾಸಗಿಯಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತೇನೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಇತರರು ಇಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದರೆ ನಾನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಬಹುದು; ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೆ ಹೇಳಲಾರೆ; ಆಕಾಶದ ಕೆಳಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ನನಗೆ ಏನನ್ನಾದರೂ ಹೇಳುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಿಮಗಿದೆ.'

ಗಾಂಧೀಜಿ ತಮ್ಮ ಮಾತು ಮುಂದುವರಿಸಿ, ಸುಮಾರು ನಲವತ್ತೈದು ನಿಮಿಷಗಳವರೆಗೆ ಮಾತಾಡಿದರು.

'ನಾನಿಂದು ನಿಮಗೆ ಯಾವ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಡಲಾರೆ. ಆದರೆ ಬೇಗ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತೇನೆ' ಎಂದೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ವಾದ ಸರಿಯಾಗಿತ್ತೋ ಇಲ್ಲವೋ ನಾನರಿಯೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಜನತಾ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗುವ ಈ ಬಗೆ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸರಿಯಾದುದೆಂಬುದು ನನಗಿಂದು ಮನವರಿಕೆಯಾಗಿಲ್ಲ.'

ಗಾಂಧೀಜಿ 22 ಆಗಸ್ಟ್ 1947ರ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಗರೇಟ್ ಕುರಿತು ಬರೆದರು:

'ಚಿರಂಜೀವಿ ರಾಮ್ ಮನೋಹರ್, ಸಿಗರೇಟನ್ನು ಒಂದೇ ಏಟಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬಹುದು. ಒಂದು ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಗರೇಟ್ ಸೇದುತ್ತೇವೆ ಎನ್ನುವವರು ಒಂದು ಮಿತಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ನಮ್ಮಂಥ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಅಂಥ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿ ಇರದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮಿಂದ ಯಾವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಆದೀತು?'

ಕೊನೆಗೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯೇ ಗೆದ್ದದ್ದನ್ನು ಲೋಹಿಯಾ ನೆನೆಯುತ್ತಾರೆ: 'ಒಂದು ಮಾತನ್ನು

ಅವರು ಅಷ್ಟು ಒತ್ತು ಕೊಟ್ಟು ಹೇಳಿದ ಬಳಿಕ, ಎರಡು ತಿಂಗಳ ನಂತರ ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ನಾನು ಸಿಗರೇಟ್ ಸೇದುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ.'

ಒಮ್ಮೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಲೋಹಿಯಾರನ್ನು 'ಧೈರ್ಯಶಾಲಿ' ಎಂದರು; ತಕ್ಷಣ, 'ನಿಮ್ಮ ಬಳಗದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಗಳಿರಬಹುದು' ಎಂದರು; ಬಳಿಕ, 'ಧೈರ್ಯಶಾಲಿ' ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಬಗೆಗೆ ನಗುತ್ತಾ, 'ಹುಲಿಯೂ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆಲ್ಲ!' ಎಂದರು. 'ನಿಮ್ಮ ಬಳಗದಲ್ಲಿ ನಿಮಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಕಲಿತವರಿರಬಹುದು' ಎಂದವರೇ, 'ವಕೀಲರೂ ಕಲಿತಿರುತ್ತಾರೆಲ್ಲ!' ಎಂದು ಕಲಿಕೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಬಗೆಗೆ ನಕ್ಕರು. ನಂತರ, 'ಆದರೆ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಕ್ಯಾರಕ್ಟರ್ ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಚಾರಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ನಿಮ್ಮ ಬಳಗದ ಬೇರೆಯವರಲ್ಲಿ ಸಿಗಲಾರದು' ಎಂದರು.

ಈ ಮಾತನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಾ ಲೋಹಿಯಾ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: 'ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಜನರನ್ನು ಆಳಿಯುವಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನನ್ನ ಬಗೆಗಿನ ಪ್ರೀತಿ, ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಬಗೆಗೆ ಪೂರ್ಣ ಮಾಹಿತಿಯಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಅವರು ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ತಪ್ಪು ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಲೂಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದು ಸತ್ಯವೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ನಿಜಕ್ಕೂ ಸಂತೋಷವೇ. ಅಂದರೆ, ಧೈರ್ಯವಲ್ಲ; ಜ್ಞಾನವೂ ಅಲ್ಲ; ಬದಲಿಗೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಚಾರಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮಾನವ ಗುಣ ಎಂಬುದು ಅವರ ನಿಲುವಾಗಿತ್ತು.'

ಆಧುನಿಕ ಭಾರತದ ಎರಡು ಅಪೂರ್ವ ಚೇತನಗಳು ಹೀಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗತೊಡಗಿದ್ದವು. ನಡೆ ನುಡಿಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಧರ್ಮದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಒಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ದೇಶವನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸಲೆತ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಮುಸ್ಲಿಮರ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುವ ಅಪಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಇಲಾಖೆಗಳ ಬೇಜವಾಬ್ದಾರಿಯೂ ಇರುವ ಬಗ್ಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಲೋಹಿಯಾ ದೂರುತ್ತಾರೆ; ಆಗ 'ಜವಾಬ್ದಾರಿ' ಕುರಿತು ಗಾಂಧೀ-ಲೋಹಿಯಾ ನಡುವೆ ಕುತೂಹಲಕರ ಮಾತುಕತೆಯೊಂದು ನಡೆಯುತ್ತದೆ:

'ಒಂದು ದಿನ, ಒಂದು ಮುಸ್ಲಿಂ ಬಡಾವಣೆಯಲ್ಲಿ 303 ಬಂದೂಕುಗಳು ದೊರೆತವೆಂದು ಪ್ರತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸುದ್ದಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ನಿಜ ಸಂಗತಿಯೇನೆಂದರೆ, ಒಬ್ಬ ಮುಸಲ್ಮಾನನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಂದೂಕು ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು; ಅದರ ಹೆಸರು 303! ಆ ಬಂದೂಕಿನ ಹೆಸರಿನ ಅಂಕಿಯನ್ನೇ ಬಂದೂಕುಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯೆಂಬಂತೆ ಆ ವಾರ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಲಾಗಿತ್ತು!

'ಇಂಥ ತಪ್ಪು ವಾರ್ತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ನಮ್ಮಂಥವರ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಗೊಂದಲ ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ?' ಎಂದು ನಾನು ಕೋಪದಿಂದಲೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದೆ.